

Міжмовні впливи на формування сучасної англійської терміносистеми “мобільний зв’язок”

Х. Р. Дудок

Національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна
Corresponding author. Email: holidays1997@ukr.net

Paper received 11.04.21; Accepted for publication 22.04.21.

<https://doi.org/10.31174/SEND-Ph2021-251IX74-04>

Анотація. У статті розглянуто роль іншомовних запозичень у поповненні та адаптації сучасної англійської терміносистеми мобільного зв’язку. Проаналізовано структурно-семантичні та функціональні особливості, з’ясовано узагальнене інваріантне значення у парадигматиці системи мови та численні змінні смисли у синтагматиці системи мовлення. Висвітлено роль мовних контактів, міжмовних впливів та асиміляції романських - германських запозичень у сучасну англійську мову термінології мобільного. З’ясовано шляхи проникнення запозичених термінів мобільного зв’язку до складу англійської мови, головню на основі норманського мовного суперстрату. Зроблено висновок, що динаміка запозичень полягає у тому, що вони перебувають у русі, змінюють своє значення, набувають поширення у різних сферах, вступають у лексико-семантичні кореляції з автохтонними термінами.

Ключові слова: термінологія мобільного зв’язку, іншомовні запозичення, мовні контакти, інваріантне значення та смисли, семантична еволюція терміна, автохтонний термін.

Вступ. Сучасна міжкультурна комунікація перебуває в умовах динамічного розвитку англомовної культури та інтернаціоналізації англійської мови. Виникнення і розвиток мобільних та комп’ютерних технологій, Інтернету радикально вплинули на всі сфери людської діяльності, зокрема на поповнення терміносистеми мобільного зв’язку. Англійська фахова мова, небезпідставно претендуючи на роль глобальної, інтенсивно запозичує нові численні кількості термінного фонду. Дослідження взаємодії мовних і соціокультурних аспектів є першочерговим завданням сучасної науки та має велике теоретичне й практичне значення, особливо на фоні зростаючої міжкультурної інтеграції і мовних взаємовпливів.

Сьогодні, англійська мова інтенсивно запозичує та поповнює свій лексичний фонд з інших контактуючих мов. Такий процес освоєння запозичених словникових одиниць є результатом тісної взаємодії фонетичних, граматичних і семантичних систем «мови-донора» й «мови-реципієнта» [3]. Важливим завданням мовознавців є вивчення особливостей функціонування запозиченого слова, переосмислення його семантики внаслідок входження в іншу мову (семантична контамінація) тощо. Тому, під час аналізу іншомовної лексики, важливо не тільки встановити сам факт запозичення, а й виявити його структурно - семантичні та функціональні закономірності адаптації, у мові-реципієнті, що є ключовим завданням означеної статті.

Короткий огляд публікацій за темою. Сучасна мовознавча наука стверджує, що одним із найважливіших зовнішніх чинників мовних змін і розвитку мови є тісне контактування мов. Дослідженню мовних контактів, іншомовних запозичень та впливів присвячені праці: Зацного Ю. А., Кислюк, Л. П., Махачашвили Р.К., Потебні А. А., Ситникової Т.А., Хауген Э., Чирвоний О.С. та інших. У сучасній зарубіжній лінгвістиці простежується яскраво виражена тенденція до вивчення міжмовної комунікації як джерела запозичень в англійську мову Э Хауген, В. Hansen, Н. Hitchings, А. Stanforth, S. Thomson та ін. Наявність запозиченої лексики об’єктивно характерна для будь-якої мови, що зумовлено як позалінгвальними факторами, так і власне природою мови як цілісної системи. Актуальність

запропонованої розвідки зумовлена сучасною лінгвістичною тенденцією до комплексного дослідження власне процесів контактування мов як об’єкта наукових інтересів. Стрімкий науково-технічний прогрес, максимальне запозичення в англійську фахову мову як засобу міжкультурної комунікації, створює сприятливі умови для інтенсивного поповнення пласту термінологіки мобільний зв’язок.

Мета нашої дослідження - простежити міжмовні впливи на формування сучасної англійської терміносистеми “мобільний зв’язок.” Метою окресленої статті є також спроба дати відповідь на низку запитань, звідки і чому потрапило запозичене слово в англійську, як воно асимілювалося в мові, як адаптувалося до сучасної англійської мови, як змінило своє семантичне значення та які зміни викликала його поява в словниковому складі англійської мови.

Матеріали та методи. Дослідження здійснено на основі аналізу фактичного матеріалу відібраного із авторитетних англо-англійських тлумачних словників. Шляхом залучення низки методів структурного, семантичного, функціонального і особливо методики “значення - смисл”, простежено шляхи структурно-семантичної та функціональної адаптації англомовних запозичень в англійську фахову мову мобільного зв’язку. Задіяні у методичному підході базові семантичні категорії інваріант трактуємо як одиницю системи мови, а смисли його варіанти як синтагматичні реалізації. В основі відносин між семантичним інваріантом фахового терміна і його змінним компонентом, смислом існують процеси узагальнення та диференціювання. З’ясовано прагматичні причини виникнення англомовних неологізмів-запозичень у поповненні терміносистеми мобільний зв’язок, з використанням ресурсів інших мов, висвітлено її структурно - семантичні особливості.

Результати та їх обговорення. Одним із чинників який забезпечує розвиток словникового складу англійської фахової мови, є іншомовний вплив, що виявляється у процесі запозичення нових лексичних одиниць. Цей процес пов’язаний з екстралінгвальними чинниками оскільки відбиває мовні контакти, що виникають внаслідок спілкування між носіями мови.

Відомо, що фахова лексика є найбільш рухомою та чутливою до іншомовних запозичень мовною підсистемою. Наявність запозиченої лексики об'єктивно характерна для будь-якої мови, що зумовлено як позалінгвальними факторами, так і власне природою мови як цілісної системи. Як стверджують дослідники найголовнішою умовою запозичення іншомовних слів вважається наявність контактування мови-реципієнта з мовою-донором. Слід зазначити, що з розвитком мобільних технологій в умовах зростаючої міжкультурної комунікації процес запозичення відбувається все інтенсивніше. На відміну від лексичного проникнення, нові запозичення передбачають поповнення та мовнокультурний вплив і експорт лексем з однієї мови в іншу [2].

Як зазначає Ю. А. Зацний, сфера повсякденного життя перетворюється на один із головних постачальників лексико-фразеологічних інновацій у сучасну англійську мову. На шляху до повного лексичного засвоєння слово проходить три етапи: 1) етап інновації, первісного вживання слова в контексті мови-реципієнта; 2) етап віртуалізму, поширення слова серед невеликої групи носіїв мови; 3) етап неологізму, вживання слова більшістю носіїв мови-реципієнта [1].

Оскільки мова – це система, де все тісно взаємопов'язане, то процес інтерференції зумовлює певну реорганізацію її фонетичної, граматичної чи лексичної систем, коли в мову потрапляють іншомовні запозичення: *фр. clavier hot key* – “гаряча клавіша” – *a key or a combination of keys providing quick access to a particular function with a program* – комбінація клавішів швидкого виклику – різновид інтерфейсу взаємодії з комп'ютером, що значно прискорює роботу і збільшує кількість можливих дій, викликів; Авторитетні англо-англійські тлумачні словники подають до двадцяти різних значень прикметника *hot*, ретельний аналіз яких виявляє серед них узагальнену інваріантну ознаку *гарячий у сенсі швидкість реакції*, яка актуалізувалася у французькому сполученні *raccourci clavier* де воно набуло ще й додаткового смислу скорочення, що теж пов'язано із швидкістю дії, чи англійському *hot key*, аналогічно запозичення з *фр. service de minimesages* – *англ. service of short messages* – система передачі коротких повідомлень;

За умов сучасного, темпу життя створення зручних та динамічних інформаційних технологій в англійському мовленні з'являється велика кількість термінів, що стосуються галузі мобільного зв'язку. Такі лексичні одиниці використовуються у фаховому мовленні не тільки як терміни, але і як загальнозжиті слова, оскільки коло їхніх користувачів динамічно зростає: *netbook, laptop, spam, display, file, interface, ipad, pamcomputers, printer, game, gamer, tag, trigger, skype, login* та багато інших, які з огляду на надзвичайну поширеність, використовуються не тільки в галузі комп'ютерних технологій, але і в інших високих технологіях, а також у повсякденній комунікації [7].

Зазначимо, що у сучасну фахову англійську мову разом із новими запозиченими термінами, неологізмами потрапляє надзвичайно велика кількість аббревіатур на позначення мобільних технологій, як от: *ISP (Internet Service Provider)* – Інтернет-провайдер, *IP Address (Internet Protocol Address)* – спеціальна адреса у комп'ютерній мережі, побудована за протоколом *IP*

тощо. Перманентне поповнення мови скороченнями збагачують як власне наукову термінологію мобільних технологій, так і лексику загального вжитку. Дослідники серед запозичень розрізняють іншомовні та власне запозичені слова. Так, поділяємо думку тих, хто стверджує, що під терміном іншомовні слова слід розуміти слова з іноземних мов, що не засвоєні повністю мовою, яка їх запозичила, що усвідомлюються мовцями як чужорідні та зберігають ознаки свого походження [2, с. 229 – 236].

Іншомовні слова, зокрема, ті що потрапили в сучасну англійську мову скажімо з німецької, вже не сприймаються мовцями-реципієнтами як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення (наприклад, у сучасній термінології мобільного зв'язку такі терміни активно вступають у словотвірні процеси, як от: *нім. Affe* – людина, що невміло поводить себе з пристроєм; *spyware* – шпигунська програма для непомітної крадіжки інформації; *zenware* – програми, яка допомагає користувачеві сфокусуватися на поточному завданні і уникати відволікаючих чинників; *der Klingelton* – сигнал вхідного дзвінка/СМС; *das Ladegerät* – зарядний пристрій; *das Mobilnetz* – мобільна мережа; *die Handydaten* – мобільні дані; *das Handybanking* – мобільний банкінг; *der Handytasche* – футляр для М, та інші [9].

Окремий пласт терміносистеми мобільного зв'язку репрезентують неологізми, які використовуються у фаховій комунікації, зокрема такі поширені акроніми, як: *BYOD (bring your own device)* – «принось свій власний пристрій», дозвіл використовувати на роботі власні мобільні пристрої для вирішення робочих завдань; *Face ID* – розпізнавання користувача по обличчю; *(стандарт безпеки в основі якого лежить створення структурної карти особи за допомогою інноваційної системи камер True Depth і передових технологій); QWERTY* – клавіатура, на якій букви розташовані в тому ж порядку, що і на звичайній комп'ютерній; Додамо, що для позначення об'єднання *хай-тек* компанії, які вважаються однією з найвпливовіших у світі з'являється акронім: *GAFA* – *Google, Apple, Facebook, and Amazon*;

Іншомовний вплив на будь-якому мовному рівні завжди спричиняє конвергенцію взаємодіючих мов. Так, Е. Хауген розробив теорію дифузії – процесу проникнення іншомовних елементів та моделей у систему мови-реципієнта [6, с. 61-80]. Взаємодія мов – це невідворотний процес, який виникає та розвивається унаслідок мовних контактів, що встановлюються між мовами за умов білінгвізму, і є чинником змін на різних рівнях мовної системи [5]. Процес запозичення супроводжується освоєнням чужомовної лексики на всіх мовних рівнях системи мови-реципієнта, тому основою дослідження особливостей освоєння англійських запозичень у фаховій термінології мобільного зв'язку є також розгляд їх структурно-семантичного та функціонального аспектів.

Проникнення запозичених термінів до складу англійської мови залежить головно від нормандського мовного суперстрату, який поклав початок французько-англійським мовним контактам. Французькі запозичення проникають у ті сфери, в яких в англійській мові не вистачає власних засобів вираження, що стало осно-

вною причиною проникнення в англійську мову багатьох французьких слів та акронімів розширюючи свої семантичні зв'язки та абсорбуючи у себе все цінне й потрібне: *FAI – fournisseur d'accès à l'internet* - початальник послуг Інтернет, провайдер; *zone ASFI – accès sans fil à l'internet* – зона Вай- фай, «гаряча точка»; *UMTS (universal mobile telecommunication system), «système universel de télécommunication avec les mobiles»* - універсальна система мобільного зв'язку; *système GSM (global system for mobile communications), «système mondial de communication avec les mobiles»* - глобальна система мобільного зв'язку [10].

Аналіз емпіричного матеріалу, дає підстави стверджувати, що процес іншомовних запозичень у сучасну англійську терміносистему мобільного зв'язку належить до комплексних лексико-семантичних трансформацій, які відбуваються у термінологічній системі загалом, впливають на еволюцію та взаємовплив мов у процесі запозичення, якій передусім сприяє тенденція до глобалізації. Особливість новоутвореної термінологічної лексики полягає в її динамічному і кількісному поповненні, привнесенні елементів новизни у фахову мову-джерело [3]. *Phalbet (від phone телефон та tablet – планшет) – смартфон із сенсорним екраном, розмір якого знаходиться між розміром типового смартфона та планшетного комп'ютера; word-of mouse – комунікація через комп'ютерно-опосередковані засоби, такі як електронна пошта, чати, скан; smartphone* - (дослівно, розумний телефон – мобільний телефон, доповнений функціональністю персонального комп'ютера [9].

Роль запозичень (borrowings, loan-words) в сучасну англійську фахову мову залежить від конкретно-історичних умов розвитку мови джерела. Аналіз фактичного матеріалу засвідчує, що в англійській мові відсоток запозичень значно вище, ніж в інших мовах, тому що з огляду на історичні обставини англійська мова більше ніж будь яка інша мала можливість запозичувати іноземні слова в умовах прямого безпосереднього контакту, як от: *techno-creep – поступове проникнення і впровадження нових видів техніки в усі галузі суспільного життя; scalper-bot – програма розроблена для купівлі та продажу квитків на концерт, шоу, розважальні програми; cyber-park – кіберпарк, велика територія на якій сконцентровано хай-тек компанії, територія високотехнологічних комунікацій [9].*

Інтенсивність потрапляння нових запозичених слів в сучасну терміносистему англійської мови у різні періоди різна, тобто залежно від конкретних історичних умов, вона або збільшується або зменшується. Взаємовплив мови джерела на мову реципієнта, у даному випадку англійської, також значною мірою залежить від мовного фактора, а саме від близькості взаємодіючих мов: *Internet ghetto* - стан людей, позбавлених можливості користуватися комп'ютерною технікою, інтернетом; *information pollution*- негативний вплив перенасичення інформацією на спосіб життя людини на її культур; *digital hangover* – цифрове похмілля; *second screen* – другий екран; *virtual mobbing* – віртуальний моббінг; *digital diet* – цифрова дієта;

На сьогодні мовознавців цікавить низка запитань, звідки і чому потрапило запозичене слово в англійську, як воно асимілювалося в мові, як адаптувалося граматичній будові і фонетичним нормам, як змінило своє

значення та які зміни викликало його поява в словниковому складі англійської мови: *digital pickpocketing* - крадіжка даних із мобільного телефону; *shoulder surfing* – крадіжка комп'ютерного пароля чи коду доступу шляхом зазираючого плеча особи, яка її набирає; *piggybacking* - використання інтернету без офіційного дозволу.

На необхідність такого підходу до запозичень вчені вказували давно, зокрема А. О. Потебня вважав, що запозичувати треба не що від кого запозичене, а треба питати про те, що додано, що створено в результаті діяльності, збудженої відповідним поштовхом при запозиченні слова від іншого народу [4]. Однак, ця думка не отримала поширення у свій час не знайшла відгуку у філологічному середовищі.

Унаслідок системного характеру мови взагалі та лексики зокрема, жодне нове поповнення словника запозиченими словами не може пройти непоміченим для решти словникового складу. Запозичене слово зазвичай приймає на себе одне або декілька значень семантично найближчих до нього слів, які вже раніше існували в мові. При цьому відбувається перегрупування, у їх смисловій структурі, тобто вторинне значення, може стати центральним або навпаки.

Відбувається це тому, що тривале співіснування у мові абсолютних або майже абсолютних синонімів неможливо і завжди ліквідується або розмежуванням їх значень, або витісненням з мови непотрібних слів. Зазначимо, що серед іншомовних запозичень 30% займають запозичення з латинської мови, які стосуються медицини, мистецтва, літератури і релігії 20% займають запозичення з французької мови, які пов'язані з юридичною термінологією і релігією. Стільки ж процентів займають і запозичення з італійської мови, які стосуються мистецтва, живопису, музики, архітектури. Біля 10% займають запозичення з іспанської мови. Семантична еволюція чужомовних запозичень, їхня участь у словотвірних, лексико-дери-ваційних та функціональних процесах англійської мови стає все помітнішою: *итал. yenta – пліткарка, яка багато базикає по телефону; фр. domain – частина інформаційного інтерпростору з певним власником (державною, організацією, індивідом).*

Таким чином, ми дійшли висновку, що англійська мова, запозичуючи слова з інших мов, збагатилась найкращими мовними елементами, які вона перейняла протягом своєї еволюції. У протилежність англійської мови можна назвати сучасну французьку мову, носії якої турбуються про чистоту своєї мови, намагаючись ізолювати її від іншомовних нововведень, як от: *accès - доступ, звертання, вибірка; amorce* - програма самозавантаження, програма розкрутки; *avatar* – аватар синтетичний об'єкт, що представляє користувача у віртуальному середовищі; *bogue* – помилка у програмі *capular* - фантом вірусу, програма – містифікація; *ver* - «черв'як», «хробак», шкідлива програма; . терміни, які перейшли з інших терміносистем: *virus* - вірус, шкідлива програма; *bombardement* - розсилання великої кількості недоброзичливої інформації одному користувачу, *visualisation*, синонім *affichage* - відображення, виведення інформації на екран, індикація [10].

Відтак, вважаємо, що англійська мова не була обмежена кордонами і не втратила своєї ідентичності, а

залишилась мовою германської групи разом з усіма характерними рисами, які притаманні їй протягом усіх періодів розвитку; і ті зміни, яких вона зазнала в зв'язку з запозиченнями, лише збагатили її словниковий фонд.

Висновки. Здійснений аналіз англомовних запозичених утерміносистему мобільний зв'язок уможливив дійти таких висновків. Мігруючи з мови в мову, із культури в культуру, запозичені слова набувають фонетичних, морфологічних та семантичних нашарувань, приростаючи до місцевих узвичаєних смислів.

Лексико-семантичний аналіз новітніх англомовних запозичень у терміносистему мобільного зв'язку дає підстави вважати, що їх проникнення у сучасну англійську мову здійснюється різними шляхами. Найшвидше процес поповнення спеціальної лексики реалізується на рівні формальної структури, значно довше триває так звана функціональна (семантична асиміляція). Дослідження терміновірної активності англійських запозичень у терміносистему мобільний зв'язок виявило корелятивні міжмовні процеси у формуванні лексики, визначило ступінь генетичної спільності між ними, з'ясувало шляхи їхньої дериваційної потужності.

Використання загальноживаних слів для номінації спеціальних понять, зокрема у терміносистемі мобільного зв'язку, дає підставити стверджувати, що семантичний спосіб творення термінів відіграє ключову роль. Задіяні у методичному підході базові семантичні категорії інваріант трактуємо як одиницю системи мови, а смисли його варіанти як синтагматичні реалізації. Підсумовано, що в основі відносин між семантичним інваріантом фахового терміна і його змінним компонентом, смислом існують процеси узагальнення та диференціювання.

Лексика галузі мобільного зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій запозичена головню з французької мови за останні роки не тільки значно розширила свій обсяг, а й почала активно проникати в англійську терміносистему мобільного зв'язку. Значимо, що систематизація англомовних запозичень на основі аналізу міжмовної кореляції, шляхів і способів адаптації, особливостей функціонування у системі сучасної фахової мови відкриває перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів: ПАІС, 2007. – 228 с.
2. Кислюк, Л. П. Нові англійські запозичення і термінологія / Л. П. Кислюк, – В: Українська термінологія. Львів, 2006, с. 229 – 236.
3. Махачашвили Р.К. Динамика англомовної інноваційної логосфери комп'ютерного буття: дис. д. філол. н. 10.02.04. / Русудан Кирилівна Махачашвили. – О. 2013. – 400 с.
4. Потебня А. А. Слово и миф / А.А. Потебня. – М.: Правда, 1989. – 624 с.
5. Сытнікова Т.А. Англоязычная компьютерная техническая терминосистема как объект лингвокогнитивного исследования; автор / дис. канд. филол. наук. спец. 10.02. 04. Татьяна Анатольевна Сытнікова. - Владивосток, 2011 - 23с.
6. Хауген Э. Языковой контакт / Эйнар Хауген // Новое в лингвистике. -1972. –Вып.6. –С. 61-80.
7. Чирвоний О.С. Компьютерная лексика сучасної англійської мови структурний, семантичний, функціональний аспекти: дис. канд. філол. наук 10.02.04. / Олександр Сергійович Чирвоний. – Одеса, 2010 – 276 с.
8. Hornby A. S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / Albert Sidney Hornby. – Oxford : Oxford Press, 2001. – 792 p.
9. NTC's MASS MEDIA Dictionary by R.Terry Ellmore / National Textbook Company. – N.Y., 1992. – 500 p.
10. Vocabulaire des techniques de l'information et de la communication (TIC). Enrichissement de la langue française. Termes, expressions et définitions publiés au Journal officiel. - Paris, 2009. - 330p.[електронний ресурс] – Режим доступу : <http://franceterme.culture.fr/FranceTerme/librairie.html>

REFERENCES

1. Zatsny Yu. A. Modern English-speaking world and vocabulary enrichment / Yu. A. Zatsny. - Lviv: PAIS, 2007. - 228 p.
2. Kislyuk, L. P. New English borrowings and terminology / L.P. Kislyuk, - In: Ukrainian terminology. Lviv, 2006, p. 229 - 236.
3. Makhachashvili R. K. Dynamics of the English-language innovative logosphere of computer existence: dis. d. philol. N. 02/10/04 / Rusudan Kirilevna Makhachashvili. - O. 2013. - 400 p.
4. Potebnya A. A. Word and myth / AA Potebnya. - M.: Pravda, 1989. - 624 s.
5. Sytnykova T. A. English-language computer technical terminology as an object of linguocognitive research; author / dis. Cand. philol. Science. special 10.02. 04. Tatiana Anatolyevna Sytnikova. - Vladivostok, 2011 - 23p.
6. Haugen E. Language contact / Einar Haugen // New in linguistics. -1972. –Issue 6. -WITH. 61-80.
7. Cherrvonyi O. S. Computer vocabulary of modern English structural, semantic, functional aspects: dis. Cand. Philology. Sciences 10.02.04. / Alexander Sergeevich Red. - Odessa, 2010 - 276 p.

Interlingual influences on the formation of the modern english terminosystem “mobile communication”

Ch. R. Dudok

Abstract. The article describes the role of foreign language borrowings in the replenishment and adaptation of modern English mobile terminology. The structural-semantic and functional features are analyzed, the generalized invariant value in the paradigm of the language system and numerous variable senses in the syntagmatics of the speech system are clarified. The role of language contacts, interlingual influences and assimilation of Romance - Germanic borrowings into modern English mobile terminology is highlighted. Ways of penetration the mobile communication borrowed terms into the English language, mainly on the basis of the Norman language superstratum, are found out. It is concluded that the dynamics of borrowings is that they are in motion, change their meaning, become widespread in various fields, enter into lexical and semantic correlations with borrowed autochthonous terms.

Keywords: mobile terminology, foreign language borrowings, language contacts, invariant meaning and senses, semantic evolution of the term, autochthonous term.